

PAGINI DESPRE BASARABIA

ROMULUS CIOFLEC

PE URMELE BASARABIEI

Ediție îngrijită, studiu introductiv, cronologie,
note și comentarii, iconografie de **Luminița CORNEA**

CUPRINS

„Urmele” Basarabiei în viața și activitatea lui Romulus Cioflec (<i>Luminița Cornea</i>).....	3
<i>Tabel cronologic</i> (L. C.).....	15
<i>Notă asupra ediției</i> (L. C.).....	19
PE URMELE BASARABIEI	
Note și impresii din revoluția rusească	
Pe drumul fără luminisă.....	20
Rusia.....	23
Spre Petrograd.....	25
În capitala țarilor.....	27
<i>Stolița neliniștită</i>	29
Pândă.....	32
Prăbușirea (27 și 28 februarie).....	36
Revendicările moștenirii.....	43
După răsturnare.....	48
În Basarabia revoluționară.....	51
<i>Cuvânt moldovenesc</i>	57
Glasuri străine și graiul de departe.....	62
Badea Ion și revoluția. Potiomchiniștii.....	68
Între „revoluționari” ai satelor.....	71
Slujitori ai cauzei moldovenesti.....	75
La închegarea Partidului Național Moldovenesc.....	80
Câțiva tineri și bătrâni.....	86

„Treaba pământului” și alte pricini de discordie și dezacord între moldovenii revoluției.....	90
Din carnet.....	96
Curs nou.....	118
Cei dintâi căzuți.....	146
CĂUTÂND ÎNDĂRĂT ȘI CĂUTÂND ÎNAINTE (text inedit)....	156
SCRISORI CĂTRE GARABET IBRĂILEANU.....	177
ANEXĂ	
Romulus Cioflec. <i>Lucrul învățătorilor în afară de școală</i>	187
Alexis Nour. „Pe urmele Basarabiei. Note și impresii din revoluția rusească de Romulus Cioflec”, Ed. Cultura Românească, 1928.....	190
Vasile Harea. „Romulus Cioflec. Pe urmele Basarabiei. Note și impresii din revoluția rusească”, Ed. Cultura Românească, București.....	191
NOTE ȘI COMENTARIU.....	194
ICONOGRAFIE.....	199

PE DRUMURI FĂRĂ LUMINIȘ

Timpurie și pe furiș, se năpustise atunci cea dintâi iarnă trecătoare asupra munților și giulgiul ei se lăsase până spre Siret; dar curând se trăsesese pe înălțimi sub ocrotirea vânturilor tari și aștepta acolo, albă, să-i vie toiu!... Ci, jos pe văi, repede se întorsese iarăși toamna: uscată, lungă, cu funigei călători – cu livezi, crânguri și codri ruginiți... Sta așa, parcă înveșnicită, cu cerul ei gol – iar pe văile cu umbra copacilor ciuruită de brumă, se tot scurgeau de sub creste cetele noastre împutinate, cu căruțele, cu caii lor slăbiți, la refacere.

Polcurile sure ale țarului le luau acum locul, încheind la Troțuș linia trasă de la Baltica. Li se simțea apropierea rece de munții Vrancei. Se așezară cu răgaz în jumătatea de lot, la care râvneau atâta și pe care o scăpaseră cu un veac înainte. Venite cu iarna și cu nopțile lungi și reci, polcurile împărătești se înghesuiau mereu pe văile munților. Iar înăuntru țării se tot trăgeau căruțe de-ale noastre și camioane-automobile cu răniți pe drumurile triste ale toamnei fără sfârșit, ale câmpului dezgolit, pe lângă căminurile înfiorate de tunetul războiului, de vestirea iernii și de pacea singurății.

Coboram în seara aceea de iarnă tomnatecă – scoboram pe vale, la Onești la gară, într-un car cu fân de-a lungul pădurii de brad. Unul călare mână tăcut înaintașii, altul, cu capela ușor lăsată înapoi, îndemna de sus. Parcă da să lege un cântec. I se înăbușea într-un oftat un fel de exclamație de nepăsare, de silă stăpânită, grea: „Hee!”... Din văgăunile cele mai de sus ale muntelui, unde de dimineață iar se măcinau oameni, răsuflarea grea a pământului venea după noi în răbufniri surde... Și mai înainte de a se fi putut aduna întunericul din adăposturi, se ridicase atunci plină de taină luna de dincolo de culme și

printre crestele încremenite, negre, ale brazilor ne arăta calea. Din vreme în vreme, ne ocoliseră și ne mai ocoleau automobile sanitare cu perdelele încheiate, pe care uneori le mai smucea vântul în goană, de se vedeau în fugă legături înroșite și urmă de chemări pe fețe... Îi coborau jos la stație, la trenurile lungi de marfă, ca să-i ducă în jos și să-i împartă pe la spitale și pe la cimitire...

O săptămână încheiată străbătui până la Iași drumul cotit prin Mărășești și pe Bârlad în sus, pe linii blocate, proaspăt înzăpezite de iarna grea ce ne și ajunsese din urmă; făcând abstracție de noțiunea de timp ieșită din uz la CFR, mă târam prin gări sărăcite și îndelung ospitaliere în vagoane de marfă, de clasă, chiar pe acoperișe, printre oameni mai tari și mai slabi decât mine, ce se luptau pentru loc, tremurau de frig, se sfădeau ori, tăcuți, își sugrumau în ochi foamea. Dimpotrivă, soseau trenurile lungi cu marfă și trenurile încărcate cu oameni: cu soldați ori cu băietani și bătrâni cu traiste în gât și cu ochi buimaci, mânați din urmă de jandarmii lor dolofani la săpat tranșee. Din vagoanele descoperite și din ușile celorlalte vagoane, ei cătau muți la forfota și zarva din stație. În gara Adjud, ei stăteau ciorchine, vagon lângă vagon, iar de pe un tampon cânta un băietan cu glasul-i jumătate copilăresc străbătut de aleaul și obida satelor, cărora li se rechiziționaseră avutul, libertatea și viața. Cu vocea-i vibrând de amarul mult copleșitelor sate și cu ochii în clădirea străină a stației, cânta sub privirea celorlalți care cu sufletul ieșit în față, îngândurați și muți, binecuvântau cântarea... Ea spune de pustiiri grele ale nebănuitei vijelii, de crunte îndurări, de duioase chemări ale celor de departe... Dar pe întâia linie sosește îndată un tren cu seminții din îndepărtatul Răsărit, tot pentru muncă și-i revarsă pe peron cu ochii lscoditori: oamenii cu coadă și fără coadă, rași ori cu bărbi spânate, ometei lați în spate și fâlcoși, cu glasuri de femei, înfășurați în oghealuri, în straie de panoramă, cu ochi sfredelitori și luți. – Se revarsă din vagoane pentru popasul niciodată prevăzut. Unii pe o clipă examinează, cu o cutezătoare surpriză, pe cântăreț și trec mai departe inundând peronul și împrajurimile cu articulațiile lor străine.

În săptămâna aceea, cât ținu drumul meu la Iași, Moldova deveni o țară de tot albă, rece și fără îndurare. Oamenii se sileau chiar să pară mai nepăsători și mai brutali decât le era firea, pentru ca să poată răzbate până la capăt în trenurile sparte, întârziate și reci, cu refugiații cei fără destinație, cu soldații fără comandă și fără pâine, cu femei, cu copii și bagaje sărace, în trenuri ce adăstau îndelung prin gări și se târau chinuitor. Tropăind cumplit ziua și noaptea, cei înghesuiți pe acoperișe aveau simțământul că scurtează vremea și calea în lupta lor aprigă și neegală cu gerul. Călători ce-și părăsiseră pe o clipă locul ori nu putuseră cuceri unul, rămâneau prin gări răzemați de un stâlp, de un perete cu ochii căscați lacom după trenul ce se depărta. Dimineața se mai coborau degerații nopții.

În Vaslui schimb a doua oară trenul, după ce ofițerii ruși, cu revolverul, m-au dat jos din vagon, și sosesc a doua zi la Iași...

Iașiul cel de nerecunoscut! Zâmbea de îmbulzeală ca la iar-maroc, ca la o mare expoziție și forfotea, râdea nepăsător pe străzile-i centrale, cu bucătării oficiale și cvasioficiale, cu sedentarele-i pictate în mătăsuri și farduri, cu morga lui cinică de împrumut, cu vopsele și monocluri din Capitală. Se vedea bine că nu-i ședea lui așa. Dar aproape nu se mai vedea Iașiul cel adevărat. Doar pe străzile lui lăturalnice se strecoară spre bariere, din cealaltă lume de refugiați, care nepetrecute, purtând, unul peste altul, câte trei-patru sicrie lucrate sumar, din care atârnă picioare învinețite ale morților, dezbrăcați și fără giulgiu, iar către centrul animat, și din aceeași lume de pribegi, năvălesc din toate părțile pentru milă, luptând cu vigența poliției, morții de mâine îngrășați de ger, umbre de oameni galbeni-vineți, clătînându-se țepeni, bâlbâind insistent din gurile încleștate, cu gesturi comice, strigând, din toată puterea mută a ochilor, că nu vor să moară... Pe la ceasul 11 din zi, regulat trec coloane adânci de ruși după mâncare, olălând tacticos din piepturi voinice, cu câte-o pâine subsuoară, și aruncând din belșug brațul slobod după pas, în semn de nediscutată disciplină...

RUSIA...

Cum de mai bine de patru luni pierdusem orice contact cu oameni în măsură să fie inițiați în rosturi și taine ale războiului, după ce aflai undeva, în marginea târgului, adăpostul părinților ajunși acum la al treilea popas al zbcucumatei lor bejenii, pornii spre centru în căutarea unui cunoscut.

Cine oare dintre cunoscuții și prietenii mei să mai fie în Iași și să știe multe?... În trecere prin strada Lăpușneanu – umblată foarte la acest ceas de refugiații fericiți –, mă hotărâi să intru la *Viața românească*, să văd măcar cum e când nu este acolo nimic și nu se mai arată nimeni...

Urcai scările întunecoase și colbuite din dosul tipografiei, străbătui și coridorul lung, îngust de un om, iar la ușa cea din fund nu bătui... nu bătui, ci, simplu, apăsați clanța, să mă îndreptez că e totul zăvorât, ori înstrăinat, oamenii risipiți și că am să merg mai departe. Dar intrasem.... Intrasem după ușă, care s-a dat iute îndărăt și, deodată, mi-a deschis redacția aproape întreagă cu înfățișarea ei nouă și tristă de război, cu fărâməturi de pâine pe masa de lucru, cu o sticlă de lapte, aproape deșartă, ceașcă, linguriță și alte mizerii, iar în locul canapelei, un pat lângă sobă, în care cineva zace... Omul chiar își săltase puțin capul cu ochii surprinși de așa intrare și de așa oaspe. E basarabeanul Alexis Nour, vechi cunoscut, acum împuținat și palid... Pe învelitoare, pe podele, pe capătul de dincolo de fărâməturi al mesei se aruncă într-o prielnică risipă numere de gazete rusești. În colțul din fața ușii același dulap cu rafturile-i covârșite de colecții ale *Vieții românești*, iar în afară de dulap, doar fotografia-grup a colaboratorilor ieșeni din anii de început ai revistei.

Nu știu dacă l-am întrebat pe bolnav de... sănătate. „Ce este în Rusia, domnule?” îl întreb zorit, parcă bănuind ceva; auzisem și presupuneam să se fi stârnit ceva la ruși, după un așa pustiitor și absurd război. Nu-i dădui răgaz să-mi vorbească de suferința lui.

Nour tace cu ochii în tavan, unde se vede că-i ține ocupați cea mai mare parte din zi. Poate își adună puterile, poate gândurile. Îmi e teamă că ar putea să ocolească răspunsul adevărat la întrebare. Căci nu ne cunoaștem prea de aproape; suntem apoi din

două provincii „rivale” care, cu aceeași îndreptățire patriotică, dar cu sorti neegali, își dispută între dânsule sângele plugarilor din Regatul liber... Oamenii nu mai au unii într-alții încrederea de odinioară, iar coeziunea și moralul războinic al armiiilor împărătești sunt decretate niște necesități de stat în România, cu toată înțelegerea dintre ruși și austrieci de a o împărți...

Adaog deci: „Aș vrea să înțeleg dacă putem să așteptăm ceva de acolo... Căci de-acum nu-mi închipui să mai creadă cineva că armata țarului ne este aliată...”

Și aflai că, de multă vreme, grevele se țin lanț în capitalele și în centrele industriale rusești, că au fost destule ciocniri cu poliția, că au tras cazacii și în poliție, că la 10 ianuarie multe cadavre au rămas la Moscova pe străzi (știrea aceasta, nu din ziare, ci prin fir direct...). În sfârșit, atâtea și atâtea asemenea știri, care, în alte țări se puteau abia șopti. Îi cerui, ca Toma, să-mi arate fraze în gazete; și-mi port ochii după buchile cetite de Nour în *Odesskia Novosti*, *Odesskoe Slovo*, *Kievskaiia Misl*...

„Rușii – reluă bolnavul cu adâncă convingere – vor tot pace, începând cu socialiștii și sfârșind cu guvernul și Curtea. Muncitorimea vrea pace, dar nu fără revoluție, căci vrea totodată să-i scape de țarism. Da, guvernul vrea încă mai fierbinte pacea, ca să scape țarismul de revoluție. Dar, ca să poată face pace separată, îi trebuie și lui oleacă de revoluție... Vezi dar...”

Rămâneau acum întrebările: câtă revoluție aveau să-i facă muncitorii ministrului de Interne Protopopov – care se pare că intenționat slăbise rigorile cenzurii și stării de asediu – și în ce măsură regimul se mai putea sprijini pe armată, ca să stăvilească, la momentul oportun, acel prisos din șuvoi, care ar fi început stricăciunile la moara țarismului.

Un băietan – în refugiu de prin părțile muntenești, care se împărtășea din mâncarea lui Nour – intră cu sticla de lapte în mână și pâinea cazonă a soldatului interpret Nour la subsuoară, le așază pe masă, vârî în sobă cele din urmă două bucăți de lemne și ieși. Noi rămaserăm cu ochii la flacăra ce creștea cu zgomot, îngânându-se cu viscolul de afară...

Approape zilnic „citesc” la *Viața românească* ziare, aduse din Rusia de militari călători cu diferite rosturi – organe ale stângii

democratice ca și ale dreptei reacționare, ce încă trăiește cu visul fermecător al Bosforului și Gurilor Dunării...

SPRE PETROGRAD

Sâmbătă, 18 februarie stil v., trece „trenul românesc” săptămânal, nu știu pentru a câta oară, Prutul...

Se stărnise peste zi a treia iarnă grea, cernere viscolită și imbelșugată, îngrămădind nămeți.

După orar, trenul trebuie să plece pe la patru după-amiază... De data aceasta a pornit la ora zece noaptea, iar până atunci, întins pe un „pat” din rândul de sus, am tot stat cu capul la fereastra compartimentului, așteptând, mereu nerăbdător, să plece trenul îndată... Era noapte adâncă atunci când am pornit pe neașteptate fără semnal și fără pregătire. Cerul închis, ferecat, din zare în zare... După ce am lăsat luminile stației și ne-am adâncit tăcuți în noapte, alunecând peste albul omătului proaspăt, tactul măsurat al roților de la vagoanele lungi începe să bată rar ca un toiag părtaș la drum. Încadrați între șepcile respectabile ale *provodnicilor* de la capetele coridoarelor și ale celorlați slujbași împărătești de la Căile Ferate Ruse, mergem întins, gonim în noapte după Basarabia cea atât de apropiată și mai departe azi parcă decât oricând, întovărășiți de vârtejul mut al viscolului la geam...

Către miez de noapte duduî îndelung și greu un pod sub năvala noastră de fier, albia apei se lămuri pentru câteva clipe cu păpurișul și trestia ei din omăt și se dosi iute după răchitișul dezgolit de iarnă; ci noi mergem înainte prin noaptea noastră, mergem parcă mai iute – așa cum îndeobște se pare că merge trenul după ce a trecut un pod... Pământul, cât pot smulge dintr-însul în noapte, aci se lămurește ochilor cu dealurile lui, aci șovăie și se scufundă în negura răzvrătită de vânturi... Basarabia!

Dar după o vreme, după îndelungi opriri prin stații, încep dealuri și păduri să se dezgolească albe și sure din neguri, rând pe rând trăgându-se spre Moldova. Mereu la opriri răzbate prin geamuri duble rostirea stranie, în cirilice, a conductorului:

Carnești, Calarași, Bukoveț, Ștrașeni... – și totuși cuvântul sfios vine prielnic ca privirea unei surori de la țară, ce te petrece cu ochii de după zăbrelele stației și nu cutează să iasă pe peron... Se arată satele cu șoproane, coșare, căsuțe copleșite de omăt, cu pale de fum ridicându-se leneș din vetre... Se duc toate îndărăt spre Prut, în vreme ce pe șosea trec înainte ori vin împotriva țăraniilor cu lemne înotând anevoie cu săniile prin omătul proaspăt... Noi trecem încolo, iar ei vin adunați în cojoace – și îndemnându-și pe de lături boii, le-o ia înainte și se mai trag îndărăt, cum e deprinderea sătenilor când mână pe ger... Și se arată deodată și Chișinăul pe o coastă, fumegând pe înserate din omăt, sub pânza unduindă de corbi, ce, cu toată iarna grea, hălduie din belșug sub cerul prielnic al războiului...

În gara Chișinăului forfotindă de șepci mari ceferiste și militare, gara, care la o sută kilometri de Iași, geme de belșug ca și Ungheeni ruși – mănânc omenește, las pentru cei de la *Cuvânt moldovenesc* o scrisoare să solicite adăpost într-un sat basarabean pentru părinții rămași la Iași, iar când se coboară iarăși noaptea, alunecăm întins spre Nistru. L-am apucat și pe el cufundat în întuneric, și, așa, lăsăm Basarabia în noapte, precum în noapte o găsisem...

A doua zi, cu acceleratul Odesa-Petrograd, gonim spre miazănoapte. Ne oprim târziu la câte o stație și rămân cele multe, ca niște cantoane, de unde cinovnici cu șapci considerabile ne urmăresc mulțumiți de atâta grabă... Dealuri abia se arată sure în ceața fumurie de dincolo de Nistru. Dar graiul românesc îl poți vorbi și de ceea parte, dacă te apropii de mulțime prin locurile mai dosite ale gărilor. „Voi – îmi spune un băietan în gara Birsula –, voi nu graiți ghine moldovinește, dar eu tot vă înțeleg.” Un bătrân doctor polonez, revoluționar ca mulți intelectuali din Rusia și mai cu seamă naționalist, îmi vorbește de ei, de moldoveni. Se duce acum chiar într-un sat de-al lor, la Țlimbovca: „Am mult de lucru cu dânșii – îmi spune polonezul în nemțește. – Sunt oameni aproape sălbateci, fug de doctor, puțin negustoroși, dar tare cumsecade”. Aproape de stația lui – suntem în coridorul vagonului singuri și vorbisem mult despre politica războiului, ba ne apropiasem chiar de ideea unei revoluții ca final al războiului pentru Rusia – polonezul, țaristofob ca atâția conaționali, nu se

poate răbda să nu-mi spună: „Eu nu mă pot mira îndestul de d-voastră, românii, cum v-ați putut alia cu rușii”...

Spre seară, rămân la apus ultimele dâlme din dealurile Podoliei și ne tot adâncim în stepa ce se așterne plană, cu zări imprecise peste răsădâncurile de omăt – ca o schițare a infinitului –, cu smocuri de înalte păduri, gonind și rotindu-se fantastic în spațiul tulbure al presării [înserării, *n.n.*], cu plutitoare cununi de stoluri asupra-le... Am intrat în a treia noapte – și, după două ore, în tactul rar, puternic al lungilor vagoane, intrăm în lumina vie a becurilor electrice, în fața unui lung peron: Kiev.

După o zi de popas, lăsăm *stolița* [capitala, *n.n.*] Ucrainei sus pe malul celălalt al Niprului – cetate de amintiri, de turnuri și altare, cu Kreșceatikul săltat ca o frunte deasupra – și încă două zile și două nopți gonim până la Petrograd, scurmând mereu satele pipernicite din funduri de zare și lăsându-le pe celelalte să se răstoarne în urmă, să se șteargă, cu crângurile rare de salcâm după ele... Doar pădurile – pâlcurile înalte de brad ruginiu și de stejar bronzat – întârzie mai lung prin zare, ca niște catarguri ale unor uriașe flote ce se găsesc evoluând mai adânc decât bătaia ochiului.

Fastof, Bahmaci, Orșa – Țarskoe Selo!

De la Țarskoe Selo – reședința de iarnă a împăratului tuturor rușilor – ne întovărășește, pe linia Curții, și ne lasă apoi în urmă, un fel de tren-miniatură – deosebit de elegant, numai geamuri, cu vagoanele lui scunde –, ce duce în capitală înalți demnitari, dame de onoare ori cine știe ce alte fețe din lumea părtașă ori interesată la domnia asupra inneguratelor stepe...

ÎN CAPITALA ȚĂRILOR

La 23 februarie, joi pe la două ceasuri din zi, intrăm în gara Nikolaevski, zgomotoasă, rece, aburind de negură, mișunând de uniforme sure, a capitalei rusești. Lumea – deprinsă cu gerul umed – forfotește nestingherită încoace și încolo, îmbrăcată uneori mai sprinten, alteori blănită în cojoace, mantale și măntăluțe, în cușme mari, sure și cușme negre ce slutesc capetele unor femei și le fac mai dragălașe pe ale celorlalte.

Ca să-mi fac formele cuvenite la comandamentul militar, aștept aproape un ceas în gară, până ce, rămânând fără martori, ultimul ofițer se încumetă în sfârșit să-mi vorbească limba interzisă a inamicului. Căci alta ei nu știu.

Intru în oraș printre ziduri înalte, monotone, sure și greoaie, pe o stradă largă – Nikolaevskaia –, pe lângă lumea răbdătoare ce leagă coadă lungă la pâine, la zahăr, la gaz, făcând să tremure șiragul prin „bătuta” neostoită, inepuizabilă, a celor în luptă cu frigul. Înainte și împotriva trec săniile cu lemne, cu cărbuni, cu omăt ori sănii elegante cu bătrâni vizitii în favorite la Alexandru I, cu blăni, cu șube, închiciorați la mustați, ca și caii lor ce sforăie, fumând grăbit și din belșug...

Dar iată și patrula de cazaci... Firește război, stare de război... Și încă în Rusia!... Sunt câte patru, câte șase, ba și mai mulți; pe caii lor proprii, flocoși ca boii neșăslați, străbat tăcuți *ulițele* [străzile, *n.n.*] lungi, cu carabina aruncată după gât. Pare stranii să meargă caii așa la pas, tot la pas, pe străzi lungi și drepte...

Nu întreb pe nimeni despre cazaci!... Nici nu sper să mă pot înțelege cu cineva. Și apoi mă stăpânește grija unui adăpost. Așa trebuie, la urma urmei, să fie păzită strada în capitala țarului, mai cu seamă pe vreme de război lung și vrăjmaș ca acesta. Și mă tot duc pe străzile lungi înainte... În mijlocul ulițelor acelora largi, pe Nikolaevskaia, pe Liteini – pe unde se întinde și linia tramvaiului lucind din omăt – mă uit și la lumea încotoșmănită din greu în straiele de iarnă ale locului, lume care așteaptă la stații fumând parcă de zor în aerul rece înnegurat al după-amiezii – și iar mai întreb pe undeva de un adăpost... Pe ușile ce se deschid, pe ici, pe colo, în entresol, la băcăni, la magazinele de fructe, la brutării și ateliere, tot așa: fumează atelierele, fumează prăvăliile, izbind afară trâmbe pe care iute le învăluie gerul umed. Mereu mă taie din urmă strigăte stranii din săniile ușoare, elegante, trase de câte un cal vânos, interjecții sălbatică cu care își face vizitiul loc.

Până târziu, în seară, gonesc după un adăpost – fără tramvai, căci nu-l pot folosi, fără *isvoscic* care nu mă înțelege și fără ispravă, care e fatală. Într-o asemenea forfotă și înfrigurare, umbrele nopții s-au strecurat în Petrograd nesimțite. S-au aprins câteva felinare în negură și fu noapte. Și noaptea aceea se cățără, se

prelinse în sus prin ceața deasă, învăluind globurile electrice ca pe niște faruri depărtate – și prin această ceață trec mai rare, mai slab conturate, patrurile călărețe, bronzate în răstimpuri de lumina becurilor îmbrobodite. Copitele sună surd în omătul măcinat și se aude arare accentuarea sălbatecă de la Usuri, de la Don, de la Kuban. Pe lângă ei, trecători adunați de frig se strecoară grăbiți și tăcuți spre adăposturi.

Biruit pe neașteptate de singurătatea cea multă, mă oprii... Se aud doar vântul, copitele și caii... Mă hotărâi și, întrebând, tot întrebând, mă îndrumez încet spre Moskovskaia *ulița*, la Kazakov, un student tovarăș de călătorie în tren. „La un caz de nevoie”, dacă nu găsesc locuință, mă sfătui să mă duc la el (la hotel, odaia începe de la cinci ruble și e cu neputință de găsit). Și l-am găsit pe Kazakov; iar el m-a dus la un prieten al lui, în Dimitrovskaia *ulița*, la No 8 – chiriaș la Elena Sergheevna, dacă nu mă înșel...

Cei doi studenți vorbesc ceva franțuzește, iar la gazdă fierbe samovarul...

STOLIȚA NELINIȘTITĂ

Îmi vine cam cu stinghereală și rușine că am ajuns pe capul unui străin cunoscut pe drum, și încă la un cunoscut al acestuia – chiriaș și el al Elenei Sergheevna – ba chiar oaspe la samovarul ei... Și a doua zi, după ce s-a ridicat noaptea de deasupra noastră, am pornit iar pe la hoteluri – și, într-un târziu, m-am așezat, cu cinci ruble, la Hotel Central.

Pe seama zilei acesteia patrurile de cazaci s-au înmulțit și au mai crescut, publicul trecător și cel netrecător are ochii mai atenți, ca și cum fiecare caută să ghicească ce gândesc cazacii – căci nimeni nu mai caută să știe ce se gândește mai departe, dincolo de cazaci: la poliție, adică în sferile guvernului. Peste toți și peste toate care își urmează cursul ca în ajun, peste trecătorii grăbiți, peste lumea ce face coadă la prăvălii, peste caii zăpăciți de purtarea și hărțuiala cea multă și peste soldații cu nervii ostentiți, cade acum, fără vânt, o fulgure deasă. Orașul frământat